

Jul i Roskilde

ROSKILDE MINDER

AF EINAR LØYTVED

»Tempora mutantur«. Ja, det passer! »Tiderne skifter«, og hvor maa man sande de Ord, naar man fæstner Blikket paa »Monopol«s store moderne Ejendom i Skomagergade, og saa lader Tankerne gaa tilbage og dvæle ved den gamle »Løytved«s Gaard. Bedst kendt var den jo i gamle Dage under Navnet »Breum«s Gaard, men i Aaret 1872 kom den i min Faders Besiddelse; i det følgende vil jeg fremdrage nogle Minder fra de svundne Tider.

I gamle Dage var Ejendommen betydelig større, ikke alene hørte der hertil en Jordlod af Byens Mark, »Halen« kaldet, hvilken dog forholdsvis tidlig er solgt fra; men den havde foruden For- og Sidehuse et større Baghus og en meget stor Have, som afsluttedes med et Stengærde med Laage ud mod Bondetinget, endvidere var der en lille Høj, hvorfra man havde Udsigt til Domkirken. I min Barn-dom var denne Laage ikke aflaaet, og det var meget almindeligt, at Folk, som skulde over til Bondetinget, Kirken eller Skolen, skød Genvej gennem Haven. Ejendommen

var ogsaa bekendt for sit gode Drikkevand, her kom mangen en Ungmør for at fylde den obligate Vandkaraffel til Middagsbordet; men i Aaret 1880 fik Roskilde Vandværk, og da Far var aut. Gas- og Vandmester, havde han lagt Vand ind i Ejendommen.

Den Nat, Pumperne blev sat i Gang nede paa Vandværket, sugende til sig fra Boringerne og fyldende alle Byens Ledninger, da meldte den gamle Post Pas, som vilde den sige: »Nu er jeg overflødig!« I hvert Fald saa man om Morgenen, at Træpost og Brøndækket var sunket sammen — og havde endda taget det meste af en Storvask med sig i Dybet; Dagen forud havde man vasket, men en Del var ikke bleven færdigskyllet og stod paa Brøndækket.

Da jeg fra Forberedelsesskolen, der dengang var til Huse i Maglekilde-Komplekset, var flyttet op i Katedralskolen, nød jeg selv det Gode — via Havelaagen — at kunne smutte hjem i Frokost-Frikvarteret; men en skønne Dag — det var vist i 1891 — blev den første Parcel af Haven solgt fra til Stadsingeniør H. Jørgensen, og saa var det Slut med direkte Adgang til Bondetinget. Det blev lige straks et stort Savn for os alle, dog for at høde paa det, fik vi ved Imødekommenhed Ret til at passere den paa Nabogrunden beliggende Kegløbane, tilhørende »Roskilde private Kegløklub«, hvorfra der var direkte Udgang til Bondetinget.

I Begyndelsen var Fars Forretning udelukkende baseret paa Vand- og Gasarbejder med det store Værksted i Sidehuset og med Kontor paa 1. Sal i Baghuset, herfra var der lagt et Talerør ned til Værkstedet, og det mundede ud netop over Farfars Plads. Farfar havde et sundt og kraftigt Helbred, i 80 Aars Alderen laa han paa Tagene og tækkede Kviste m. m., og han arbejdede ved Professionen lige til 3 Uger før sin Død, 94½ Aar gammel. Nu havde jeg, der dengang var 4—5 Aar, flere Gange hørt Far og Farfar tale sammen, og en Dag, hvor jeg

var alene i Kontoret, kravlede jeg op i Vinduet og fløjtede i det fine Messing-Mundstykke; saa kom jo Farfar til Røret og sagde Hallo; men jeg sagde: »Da' Bedstefar! Bedstefar, jeg vil dig ikke noget!« Saa svarede den Gamle: »Saa skal du ogsaa have 40 paa dine Rygstykker!«

Farfar fejrede sit 50 Aars Borgerjubilæum i 1885, men allerede Aaret forud havde han til Far overdraget sin Blikkenslagerforretning, hvorfor Butikken var flyttet ind i Fars Ejendom i den mindre Butik, medens

Købmand W. P. Jacobsen residerede i den store. Fra Barndomsaarene husker jeg særlig de store Kar, som i sin Tid blev leveret til et københavnsk Firma; selve Karrene, der vel kunde være ca. 2—2½ Meter i Diameter og ca. 80 cm høje, blev fremstillet paa et Bødkerværksted skraat over for i Skomagergade, men hos Far blev de forsynede med en svær ophamret og forfinnet Kobberbund samt en stor Metalhane (nemlig for med Opvarmning for Øje at kunne lede Damp ind under Metalbunden).

Endvidere installerede Far smaa Dampkedler. Det var dengang meget almindeligt, at man paa Herregaarde og større Proprietærgaarde fik installeret saadanne Dampanlæg til Brug ved Mælkens Behandling; ja, saa langt som til Fredericia havde Far udstrakt sit Virkefelt paa dette Omraade. Men baade disse Anlæg og de ovenomtalte Kar fik deres Dødsstød, da Centrifugen blev opfundet, og den mere moderne Mejeridrift kom i Gang.

Jeg mindes ogsaa »Lysegilderne«. I gamle Dage var det jo almindeligt, at baade Svende og Lærlinge fik Kost og Logi hos Mesteren, og saaledes ogsaa hos Far. Det var Skik og Brug, at man ved den Tid, hvor man begyndte at arbejde ved Lys, foranstaltede et særligt Festmaaltid. Den paagældende Aften mødte saa Svende og Drengene op i stiveste Puds og tog Plads

Familien Løytved 1898. Til højre Forfatteren.

ved det festligt dækkede Bord — Far for Bordenden, saa 1ste Svend, saa 2den Svend o. s. v. nedefter, og saa kom vi Børn paa den anden Side og nederst Mor. Traktementet var gerne Flæskesteg med Rødkaal og brunede Kartoffler, derefter en Ostepind og til Slut Æblekage med Flødeskum og et Glas Vin. Efter Bordet var der saa et Par Timers hyggeligt og gemytligt Samvær, hvor der vankede en Cigar og en lille Toddy til Svendene.

Jeg mindes en lun Sommeraften, hvor min Bror og jeg havde arrangeret en lille Fyrværkerifest nede i Haven. Vi Drengene havde forskaffet os en Del Fyrværkerisager, og nu gjaldt det om at faa samlet ikke Familien alene, men ogsaa saa mange af Gaardens øvrige Beboere som muligt, som saa mod en Entré — jeg tror, det var 5 Øre — skulde overvære Forestillingen. Festens Clou var en meget stor Raket, og medens alt det fore-

gaaende var forløbet aldeles programmæssigt, var vi ikke saa heldige med Raketten, der var anbragt i en Flaske. Raketten svajede jo nok noget, men det ændede vi ikke; vi tog allerede Forskud paa Tilskuernes Jubel ved at se den smukke Raket mod den mørke Aftenhimmel — og saa blev Luntentændt. Men — oh, Himmel! — Ved Luntens Afbrænding kom Raketten til at svaje saa meget, at den i Stedet for at søge opad strøg i en lav Bue gennem en stor Lind i Naboens, Materialhandler Carl Hansens Have i Retning mod Hovedgaden.

Det varede kun nogle faa Minutter, saa slængedes Luften af en vred Mands Raab: »Politi! — Politi! Hvem er det, der skyder med Rakter!« — Det var gamle Naalemager Sjelle, der boede inde hos Carl Hansen, og som med Familie nød den lune Sommeraften for aabne Vinduer i deres Lejlighed. Han kom farende ned gennem Haven, brydende gennem Busketter og øsende al sin Vredes Galde over vore uskyldige Hoveder. Nu maatte min Far træde til og søge at berolige Manden, idet han forklarede, at det var et hæderligt Uheld. Vi erfarede, at den »gale« Raket efter at have passeret Linden var røget ind gennem Sjelles Vindue og ind under netop den Stol, hvorpaa Fru Sjelle sad, og her sluttede den sin Tilværelse med et mægtigt Knald.

I en Periode var det blevet Sædvane, at en Slægtning, en københavnsk Apoteker, undertiden i Følge

med een eller to andre Herrer, men alle forsynet med Autoriteternes specielle Tilladelse til at jage og skyde al Slags Fuglevildt i videnskabeligt Øjemed, en Gang i Sommertiden paa en Søndag kom til Roskilde for at foretage en Udflugt paa Fjorden. Fisker Mathias Jacobsen stillede sig til Disposition for Selskabet med sin store Sejlbaad. Det var ualmindelig fornøjelige Ture, der altid sluttede med en god om end lidt sen Middag i mit Hjem.

Hvad min yngre Bror angaar, da var alene det at være Tilskuer ham en stor Fornøjelse, men undertiden kunde han, naar vi gik i Land paa en af de mange Holme, finde paa at tage et Par Fugleæg med sig hjem. Og ved den Udflugt, som jeg særlig mindes, havde han netop taget 3 Æg med hjem; ved Hjemkomsten lagde han dem i Vindueskarmen, næste Dag var Skoledag, og saa blev der ikke tænkt mere paa dem. Imidlertid var Fars Eks-

peditrice i Forretningen en stor Dyreven, og da hun om Mandagen kommer gennem Værelset, tager hun Æggene for at beundre deres smukke og aparte Skal og — saa opdager hun, at det pipper i det ene Æg;

øjeblikkelig er Moderfølelsen vakt, hun lægger Ægget i Vat, og — kort at fortælle — Tirsdag Morgen kommer der en Terneunge ud af Ægget. For at holde Liv i den og faa den til at vokse blev hele Gaardens Ungdom mobiliseret til at fange Fluere og senere skaffe Regnorme, og Faktum var, at Ternene voksede og trivedes udmærket og allerede den følgende Søndag optraadte i et stort Fad Vand nede i Haven. Det var altsaa en Terne, og den fik

Navnet »Hans«, som den forøvrigt lystrede; men ude i Byen — den blev snart »Dus« med det halve Roskilde — hed den kun Maagen. Den overnattede i et Skur, hvor forøvrigt ogsaa en tam Krage logerede, men gik hver Morgen ned i Porten til Gaden, hvor den opholdt sig hele Dagen, spadserende fra den ene Portpille til den anden.

I sine unge Dage havde Far i Berlin paadraget sig en Blyforgiftning, som sikkert havde sin Andel i den Astmalidelse og Bronchitis, som pinte ham gennem mange Aar; men naar Forretningen ikke lagde Beslag paa ham, og Vejret paa Sommerdage var smukt og godt, tilbragte han megen Tid med at pusle i Haven, som interesserede ham meget. Om Søndagen nød han

Løytveds Gaard med Baghuset.

Skomagergade Nr. 24 indtil 1927.

gerne et stort Krus Mælk nede i Lysthuset, og vor tamme Krage »Klaus« sad da gerne paa hans Skulder og nappede ham i Favoritterne, ligesom den bagefter forsøgte at vippe det tunge Tinlaag paa Kruset.

Foruden Drivhuset med en ganske dejlig blaa Drue, som almindeligvis naaede at blive moden, havde Far ogsaa en Rosenkasse med Glas for, hvori voksede en pragtfuld Marschal Niel. Saa var der ogsaa et Aspargesbed og som ellers i en Have alle almindelige Urter; men navnlig Agurkerne var Far meget om over; efter Spiringen anbragte han havarerede Ølgas og lignende over Agurkeplanterne — à la Misthønk, og de blev i det hele taget passet noget saa ovenud. Saa var det en Dag, Købmand Jacobsen havde en Sildetonde med lidt tiloversbleven Lage, og da Sildelagen skal være godt for Aspargesbedet, faar Karlen Besked paa at vande Bedet med Sildelagen. Imidlertid fik han det »forkert i Halsen« eller glemte, hvad det var, han skulde, og saa vander han Agurkebedet med Sildelagen. Tableau! Der røg Agurkesalaten!

Gennem mange Aar var jeg som Haandværker knyttet stærkt til Domkirken i Egenskab af Gastænder. Af Hensyn til Brandfaren var det paabudt, at Gastænderen skulde forblive i Kirken som »Vagt« saa længe, som Gassen var tændt. Noget af det, jeg bedst erindrer fra den Tid, er gamle Dronning Louises Bisættelse i Oktober 1898.

Jeg tror, man nærede en alvorlig Frygt for Nihilister, i hvert Fald blev Kirkens Brandkorps længe før selve Bisættelsesdagen sat til omhyggelig at undersøge alle Lofter og Hvælvinger, ja, hver en Krog, som mulig kunde skjule en Ugerningsmand, og derefter var der ustandselig Vagt og Eftersyn overalt — naturligvis med tilbørlig Aftøsning — lige til selve Dagen. Selve Kirkerummet var smukt dekoreret i Sort og Hvidt, og Gulvet helt belagt med sort Klæde. Aftenen før Bisættelsen ankom Sørgetoget til Domkirken, og Baaren blev anbragt paa en Katafalk ved Foden af Kortrappen. Da der naturligvis skulde være Æresvagt hele Natten, maatte Gassen ogsaa være tændt, og følgelig kom jeg paa en Maade til at gaa Vagt over vor gamle Dronning.

I Aaret 1925 tiltraadte jeg Stillingen som Graver ved Roskilde Domkirke, og medens min tidligere Forbindelse med Kirken alene maatte henføres til Ledningsreparationer og Gastænding m. v., saa fik jeg nu Anledning til ganske anderledes at lære Kirken at kende. Det var interessant at kunne tyde de gamle Indskrifter, og i det hele bedre at kunne sætte sig ind i Kirkens Historie. Mest interessant var det dog, naar Kirken i den egentlige Turistsæson — søgn eller hellig — summede som en Bikube med snart sagt al Verdens Tungemaal, jeg husker Dage med op imod 1100 Besøgende.

Af særlig prominente Besøg mindes jeg, at afdøde Admiral Richelieu og 2 siamesiske Prinsesser gæstede Domkirken. Husker jeg ret, var den afdøde Konge, Chulalongkorns Broder, Prins Damrong med; men morsomt var det at se de dukkeagtige Prinsessers enorme Forbavselse over Zar Peter den Store's Højde paa Søjlen i Christian I's Kapel, ligeledes anstillede Prinsesserne Sammenligning mellem Kong Chulalongkorns og Kong Christian I's Højdemaal.

En anden Gang havde vi Besøg af Hs. siamesiske

Majestæt, Kong Pradjahipok, som nedlagde en kæmpe-mæssig Laurbærkrans ved Kong Frederik VIII's og Dronning Louise's Dobbeltarkofag i Christian IX's Kapel; Kransen var imidlertid saa stor, at jeg maatte træde til og assistere Majestæten.

Medens vi er ved fremmede, kongelige Herskaber, kan ogsaa nævnes, at daværende Prins af Wales, nu Hertug af Windsor, ogsaa en Dag aflagde Besøg i Domkirken, hvor Dr. C. W. Westrup viste om. Da Prinsen var i Christian I's Kapel og bl. a. besaa Søjlen med Højdemaalene, nød jeg den Ære at afsætte Prinsens Højde paa Søjlen.

Men af alle kgl. Besøg er det dog de interessanteste, hvor Majestæterne selv har været til Stede. Naar det skete, kom det store Ceremoniel i Gang, og saa blev der bl. a. ogsaa rullet røde Løbere ud baade i Vaabenhuset og udenfor samme. Jeg mindes særlig en Christian IX's Dødsdag, som det Aar (1928) faldt paa en Søndag. Alt var i Orden med et kgl. Besøg for Øje, men der indgik først Bud fra Hofmarskalatet i en saa sen Aftentime, at Kongen vilde komme næste Morgen, at denne Besked ikke kunde bringes videre til rette Vedkommende før næste Morgen. Jeg blev banket op Kl. 8½ med den Besked, at Kongen kom Kl. 9. Jeg kom i Klæderne, Kjole og hvidt, i Løbet af Nul Komma fem og styrtede over til Kirken; da jeg er i Færd med at rulle den brede Løber ud i Vaabenhuset, hører jeg bag mig et »God Morgen! Ja undskyld, at jeg næsten tager Dem paa Sengen!« Og med disse Ord hopper Hs. Majestæt over min Løber og gaar ind til Domprovst Martensen-Larsen og de øvrige Honoratiores, som efterhaanden kom til Stede.

En anden Gang, hvor ikke alene Majestæterne, men ogsaa hele den øvrige kgl. Familie gæstede Domkirken, var paa en 3. Juni (Frederik VIII's Fødselsdag). Nu var det saaledes, at daværende Konservator E. Petersen netop den 1. Juni havde paabegyndt en grundig Restaurering af Sarkofagerne og hertil bl. a. havde laant Kirkens gamle store Støvsuger, der var monteret paa en lille Vogn, og havde stor Lighed med en af de bekendte store Mælke-Transportspande. For ikke at sinke dette Restaureringsarbejde unødigt var Konservatoren med Assisterer lukket inde i Christian IV's Kapel, medens de øvrige Kapeller som altid ved Majestæternes Besøg var aabne. Nu sker det hverken værre eller bedre, end at Kongen efter at have dvælet ved sine Bedsteforældres Sarkofager i Frederik V's Kapel fra Trappen her faar Øje paa de hvidkittede Personer ovre i Christian IV's Kapel. Kongen faar Lyst til at se lidt nærmere paa det og gaar derover. Jeg iler til og lukker Kapeldøren op, men standses af Majestæten, som spørger, hvad der gaar for sig her. Jeg oplyser Kongen om Forholdene, men saa faar Majestæten Øje paa Støvsugeren og spørger, hvad det er for en Genstand. — »Deres Majestæt! Det er Kirkens Støvsuger, som Konservatoren har laant!« Hertil svarede Kongen omgaaende:

»Ja, men saa sluger den jo Støvet af vore kære Afdøde!«

— — —

Ja! det var en dejlig Tid i Roskilde Domkirke, og mange smukke og gode Minder har jeg derfra, kun Skade, at Helbredets Svigten alt for tidligt satte Punktum.